

Konstantin Pätsi haud Venemaal Foto: Videokaader

Pätsi hauakoht Venemaal sai mälestuskivi

Venemaa Tveri oblasti Buraševo külanõukogu lasi juuni lõpus paigaldada küla kalmistule Eesti esimese presidendi Konstantin Pätsi kunagisele matmispaigale suure neljatonnise mälestuskivi, millele Eesti aktivistid paigaldavad lähiajal mälestusplaadi.

Konstantin Pätsi matmiskoha avastamise ja ümbermatmisega tihedalt seotud Henn Latt ütles Postimehele, et Buraševo kohalikud võimud ja piirkonna elanikud hindavad kõrgelt Eesti esimene presidendi seotust nende külaga.

«Mälestuskivi paigaldamise eestvedaja oli kohalik volikogu esimees Sergei Rožkov koos Nikolai Pankratjeviga. Mälestusplaadi tegemine ning kivi ettevalmistamine plaadi panekuks jäi meie ülesandeks, millega praegu juba tegeleme. Tänavu sügisel, Konstantin Pätsi ümbermatmise aastapäeval toimub Buraševos Pätsi mälestuskivi avamistseremoonia. Mälestusplaadi valmistamise, selle paigaldamise ning delegatsiooni sõidukulud katame osaliselt sõpruskonna ja asjasthuvitatute annetuste arvelt,» ütles Latt.

Lati sõnul sai Konstantin Pätsi hauakoha tähistamine Venemaal alguse neli aastat tagasi, kui Pätsi säilmete ümbermatmisest oli möödunud juba 20 aastat.

Latt, kellel on oluline roll Pätsi säilmete leidmisel, otsustas koos tuttavatega 2010. aastal Venemaad külastada. «Otsustasime, et kui juba Venemaal oleme, käime ka Buraševos ära. Käisime Pätsi kunagisel matmiskohal ja panime sinna küünlad. Sel ajal oli hauakoht täiesti tähistamata. Pätsi säilmete ümbermatmine Metsakalmistule oli küll riiklikult suurejooneline sündmus, kuid tema hauakoht Venemaal unustati täiesti ära,» rääkis Latt.

Kuuldus Pätsi hauakohale pandud küünaldest hakkas levima ning Buraševo külanõukogu esimehe Sergei Rumjantsevi eestvedamisel paigaldati Pätsi hauakohale väike rist. 2011. aasta suvel toimus õigeusu preestri ja kohalike võimude osalusel risti sisseõnnistamine.

«2010. aastast on sidemed eestlaste ja Buraševo võimude vahel tihenunud. Tekkinud kontaktide tulemusel jõuti tänavu juunis nii kaugemale, et kohalikud võimud paigaldasid Pätsi matmispaigale suure mälestuskivi,» lausus Latt.

Pätsi teemaline väljapanek Buraševo muuseumis

Konstantin Pätsi mälestust on jäädvustanud ka Buraševo keskkool, mille muuseumi väljapanekust on eraldatud suur osa Eesti presidendile.

«Muuseumi juhataja on keskkooli ajalooõpetaja Natalja Grigorjeva, kes on Pätsi mälestuse jäädvustamisel ära teinud suure töö. See on imetusväärne. Mulle on meelde jäänud Grigorjeva hingestatud jutt. Ta rääkis Pätsi elust ja tegevusest detailideni peast, ilma spikrit kasutamata. Need asjad jäävad hinge,» nentis Latt.

Lati sõnul on talle eksponaatidest eriti meelde jäänud muuseumi juhataja valmistatud suur gloobus, millele on märgitud Pätsiga seotud paigad alates tema sünnist surmani. Gloobusel on tähistatud näiteks, see kuidas Päts elas Pärnus ja õppis Riias ning kus nõukogude võim teda kinni hoidis, alates Ufaa vanglast, lõpetades Buraševo psühhoneuroloogiahaiglaga. Gloobusele märgitud Pätsi teekond lõpeb Tallinnas Metsakalmistul.

Kooli õppealajuhataja Valentina Solovjova hakkas muuseumi jaoks koguma Pätsiga seotud materjale 2010. aastal. Pätsi muuseumi kogu on aidanud täiendada ka Buraševos käinud eestlased. Latt viis ta muuseumisse Eesti Filmiarhiivist pärinevad videomaterjalid Pätsi hauakoha leidmisest ja tema säilmete ümbermatmisest Tallinnasse. Latt andis muuseumile ka oma virtuaalse arhiivi Eesti ja Buraševoga seonduvast aastatel 1988-2014.

Pätsi hauakoha leidmisele aitasid kaasa ka kohalikud elanikud

Henn Latt ja Valdur Timusk leidsid 1988. aastal üles Konstantin Pätsi haua. Latt meenutas, et hauakoha leidmisel oli neil omajagu õnne.

«1988. aastal käisime oma kulu ja kirjadega Pätsi matmispaika otsimas. Buraševo haigla direktor Afanasjev helistas meie palve peale arhiivi ja küsis Pätsi toimikut. Suure üllatusena helistati natukese aja pärast arhiivist tagasi ja öeldi, et jah, toimik on olemas. Siis oli selge, et Päts on Buraševosse maetud,» meenutas Latt.

Latt ja Timusk tahtsid Pätsi hauakoha leidmise korralikult jäädvustada, aga kuna neil fotoaparaati kaasas ei olnud, siis sõitsid nad Buraševost 18 kilomeetri kaugusel asuvasse Tveri. Kui nad olid Tveri fotoateljee juhatajale oma loo ära rääkinud, hakkas ka teda asi huvitama ning ta lubas ise kaasa tulla ja toimuva fotodele jäädvustada.

«Käisime ka Tveri turismibüroos ja uurisime Pätsi matmispaiga kohta. Seal ei teadnud keegi midagi, oli küll kuulnud kuulujutte, et Buraševosse on mingi riigitegelane maetud. Nad andsid meile giidi kaasa, kes tundis piirkonda ja oli Pätsi hauakoha leidmisel abiks. Fotoateljee juhataja ütles, et tal on tuttav sambotreener Aleksandr Sokolov, kellel on videokamera. Meie lugu kuuldes jättis Sokolov kõik oma tööd ja tegemised ja tuli samuti meiega kaasa. Lühikese ajaga tekkis meile juba arvestatav meeskond,» rääkis Latt.

Latt ja tema kaaslased leidsid Tveri linnast üles ka Pätsi omaaegse raviarsti Ksenija Gusseva. Toona 83-aastane naine tuli samuti otsijatega Buraševo kalmistule kaasa. Gusseva juhatas seltskonna kohta, kuhu tema mäletamist mööda Päts 1956. aastal maeti. Pätsi haud asus kalmistu mahajäetud osas, haul ei olnud risti ega mingit muud tähistust.

Doktor Gusseva rääkis, et Päts maeti erinevalt teistest psühhoneuroloogia haigla asukatest inimlikumalt. Kui teised patsiendid maeti sageli mitmekesi ühte hauda ja sageli ei pandud neile isegi lina ümber, siis Pätsile leiti pintsak, pandid tennised jalga ja tehti kirst.

1989. ja 1990. aasta suvel käis Buraševos juba muinsuskaitse ekspeditsioon, mille liikmed leidsid Pätsi haua lõpuks üles. 22. juunil 1990 kaevati Pätsi säilmed üles ja tehti geneetiliselt kindlaks, et tegemist on Konstantin Pätsiga. 21. oktoobril 1990 maeti Päts ümber Tallinna Metsakalmistule.

Hauatähise sai ka Konstantin Pätsi raviarsti haud

Latt meenutas, et kui ta 2010. aastal Buraševos käis, leidis ta doktor Gusseva hauakünka, mis oli tähistamata. «Tuli välja, et tähistamata oli nii Pätsi kui ka tema raviarsti haud. Rääkisin oma kaaslastega, et laseme mütsi ringi käima, igaüks paneb natuke sisse ja tellime tema hauale kivi. Jutt sellest hakkas levima ja kohalik omavalitsus tegi asja ise ära. Praeguseks on ka doktor Ksenija Gusseva haud korralikult tähistatud,» märkis Latt.

Pätsi haua leidnud kohalikud sattusid hammasrataste vahele

Latt kohtu Venemaal käies kohalike inimestega, kes olid osutanud abi Pätsi hauakoha leidmisele ja tema säilmete väljakaevamisele. Selgus, et nii mõnigi neist oli sattunud osutatud abi ees hammasrataste vahele.

«Kui oli kätte jõudnud aeg Pätsi säilmete väljakaevamiseks, siis puudus ametivõimude luba väljakaevamiste alustamiseks. Ametivõimud ajasid kõik üksteise kaela ja keegi ei andnud lõplikku luba. Lõpuks andis kohalik külanõukogu esimees Nikolai Pankratjev loa kaevata. Selle loa andmise eest lasti ta ametist lahti,» märkis Latt.

Paremini ei läinud ka Tveri sambokooli direktoril Aleksandr Sokolovil, kes filmis Pätsi hauakoha leidmist. «Ta käis pärast presidendi säilmete ümbermatmist 2-3 aastat miilitsas ja prokuratuuris selgitusi andmas, miks ta ikkagi tegi sellise videofilmi. Nüüd, aastaid hiljem ütles ta huumoriga, et kannatas Eesti asja pärast,» ütles Latt.

Eesti Vabariigi esimene president Konstantin Päts sündis 23. veebruaril 1874 Tahkuranna vallas ja suri 18. jaanuaril 1956 Kalinini oblastis (praeguses Tveri oblastis) Buraševos.

Nõukogude okupatsioonivõim vahistas president Konstantin Pätsi 30. juulil 1940, vaevalt nädal pärast seda, kui ta oli sunnitud presidendi ametist lahkuma. Päts ja tema perekond küüditati Nõukogude Liitu, kus teda hoiti aastate jooksul erinevates kinnipidamisasutustes Ufaas, Kirovis, Vitebskis, Peterhofis ja Kaasanis. 1954. aasta detsembris oli Päts lühikest aega Eestis Jämejala vaimuhaiglas, kust ta aga liiga suure tähelepanu tõttu Buraševosse viidi. Oma viimase eluaasta veetis Konstantin Päts Buraševo psühhiaatriaiglas. Päts suri 18. jaanuaril 1956.

Autor: Andres Einmann Avaldatud: Laupäev 9. august 2014 16:34

URL: <http://www.postimees.ee/2883013/patsi-hauakoht-venemaal-sai-malestuskivi>